

ВЕБИНАР ТАҚЫРЫБЫ: Жүзімнің аязға төзімділігі мен өнімділігін арттыруға бағытталған күзгі агротехникалық шаралар

Лектор: Ажитаева Л.А., PhD доктор, жеміс, жидек дақылдары мен жүзім селекциясы бөлімінің жетекші ғылыми қызметкері.

19.08.2025

«ҚазЖКШҒЗИ»
ЖШС

- **Тақырыптың өзектілігі:** • Жүзім шаруашылығы маңызды саласының бірі.
- Қыс мезгіліндегі аяз жүзімге үлкен қауіп төндіреді.
- Күзде жүргізілетін агротехникалық шаралар өсімдіктің қыста үсіп қалмауына және келесі жылғы өнімділікті арттыруға мүмкіндік береді.

МАҚСАТЫ - Жүзімнің күзгі кезеңде аязға төзімділігін арттырып, өсімдіктің қысқы тынығу кезеңіне дұрыс дайындалуын қамтамасыз ету арқылы келесі вегетациялық маусымда жоғары және сапалы өнім алу үшін қажетті агротехникалық шараларды ғылыми негізде меңгерту.

МІНДЕТТЕРІ:

1. - Жүзімнің күзгі биологиялық ерекшеліктерін және тынығу кезеңіне өту барысын түсіндіру.
2. - Күзгі кесу (қырқу), тыңайтқыш енгізу, топырақ өңдеу және суару сияқты негізгі агротехникалық шаралардың маңызын ашып көрсету.
3. - Аязға төзімділікке әсер ететін факторларды (генетикалық және агротехникалық) саралау.
4. - Аяздан қорғау әдістерін (бүркеу, мульчирование, агрожабын қолдану) көрсету және олардың тиімділігін сипаттау.
5. - Сорт таңдаудың және селекциялық жұмыстың маңыздылығын негіздеу.
6. - Инновациялық агротехнологиялардың (биостимуляторлар, тамшылатып суару, дронмен бақылау) рөлін таныстыру.

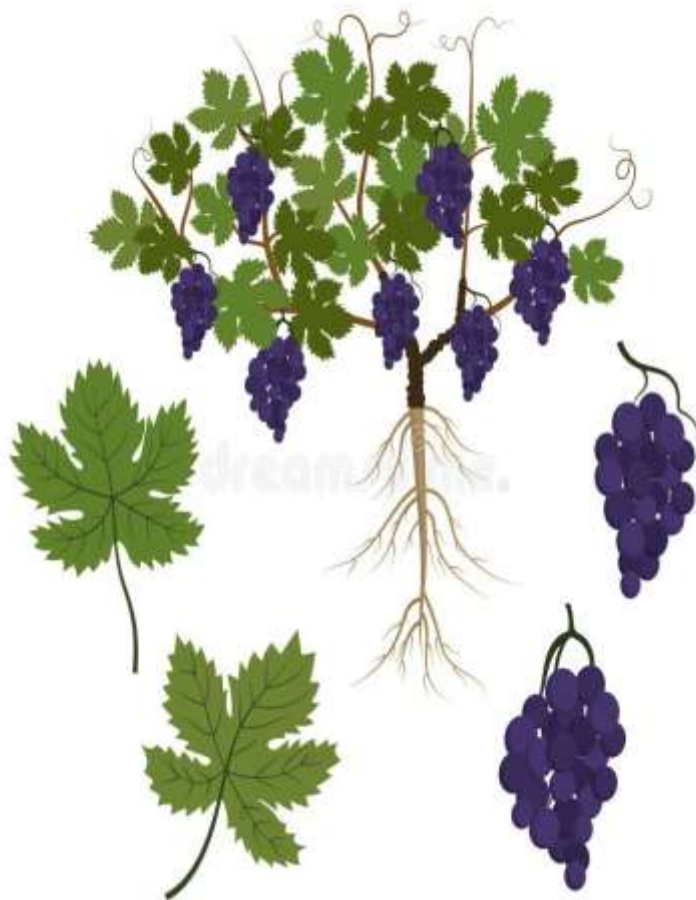
ФЕРМЕР ҮШІН ПРАКТИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ:

- **Аяздан қорғау:** Өсімдікті үсікке қарсы сақтайды.
- **Өнімді арттыру:** Сапалы әрі мол өнім алуға мүмкіндік береді.
- **Шығынды азайту:** Қайта отырғызу, жөндеу шығындары азаяды.
- **Топырақты сақтау:** Құнарлылық ұзақ сақталады.
- **Маусымға дайындық:** Көктемде өсімдік тез өсіп, ерте өнім береді.

- Қазақстанның оңтүстігінде – Жамбыл, Түркістан, Алматы облыстарында кеңінен өсіріледі.
- Экспорттық әлеуеті жоғары.
- Табиғи антиоксидант көзі, денсаулыққа пайдалы.
- Жұмыс орындарын ашып, ауылшаруашылық экономикасын дамытуға әсер етеді.

Көпжылдық өсімдік
Тынығу кезеңі
Күздегі физиологиясы

Қазақстанның оңтүстігі мен оңтүстік-шығысының климаттық жағдайлары

- Климаттық ерекшеліктері: Жаздың ыстық, қыстың жұмсақ болуы, жауын-шашынның жеткілікті мөлшері жүзім өсіруге қолайлы жағдай жасайды.
- Топырақ ерекшеліктері: Құнарлы топырақтар жүзімнің жақсы өсуіне ықпал етеді.

Қазақстанда жүзім шаруашылығы негізінен оңтүстік және оңтүстік-шығыс аймақтарда шоғырланған (Түркістан, Алматы, Жетісу облыстары).

- Жүзім екпелі жер көлемі соңғы жылдары біршама өскенімен, бұл өсім баяу жүруде.

- Жалпы өндіріс көлемі жылына 80–100 мың тонна шамасында.

Ірі шаруашылықтар аз, көп бөлігі ұсақ фермерлік деңгейде өсіріледі.

- Өнімділік көбінесе сорт таңдауы мен агротехникалық деңгейге байланысты өзгеріп отырады.

Мәселелер:

- Сапасыз көшет материалы
- Ескірген агротехнология
- Су тапшылығы
- Зиянкестер мен ауруларға қарсы күрестің жеткіліксіздігі

- **Көктем:** бүршік жару, гүлдену.
- **Жаз:** жемістің қалыптасуы, пісуі.
- **Күз:** жинау, қоректік зат жинау, тыныштық кезеңіне көшу.
- **Күзгі кезең** – келесі жылға дайындығының бастауы.

ГОДОВОЙ ЦИКЛ ВИНОГРАДА

- Жүзім сабағы аязға төзімді болу үшін күзде қоректік заттарды тамырға жинауы керек.
- Күзде дұрыс күтім жасалмаса, қысқы үсік жүзімнің толық немесе ішінара қырылуына әкеледі.

Кезең	Мерзім	Сипаттама
Жапырақ түсуі	Қазан	Өсудің аяқталуы
Тынығу	Қараша	Өсу тоқтайды

Жүзімдік көктемде немесе күзде стандартты көшеттермен отырғызылады. Отырғызу кезінде өсімдіктерді орналастыру келесі сызбаға сәйкес жүргізілуі керек:

- қатар аралықтарының ені – 2,75–3,0 м қатар ішіндегі қашықтық;
- әлсіз және орташа өсу күшіне ие бұталар үшін – 1,5 м, күшті өсетін бұталар үшін – 2,0 м суландырылмайтын (құрғақ) жерлерде – тиісінше 1,25 м және 1,5–1,75 м.

Көктемгі отырғызудың оңтүстік өңірлер үшін оңтайлы мерзімі – наурыздың үшінші онкүндігі мен сәуірдің бірінші онкүндігі аралығы. Оңтүстік-шығыста – сәуір айы.

Күзгі отырғызу мерзімі – оңтүстікте қазаннан қарашаның бірінші жартысына дейін, оңтүстік-шығыста – қазан айында.

Жүзімдік аумағы белгіленген отырғызу сызбасына сәйкес көлденең және бойлық бағытта маркерленіп бөлінеді. Болашақ қатарлар бойымен келифер арқылы 50–60 см тереңдікте ойық-жолақтар (арықтар) қазылады. Бұл арықтар арасындағы қашықтық қабылданған қатар аралығы еніне сәйкес болуы тиіс. Отырғызуға дейін осы арықтар арқылы су жіберіледі.

Отырғызар алдында көшеттің жерүсті бөлігін 1–2 өркен және әр өркенде 2–3 көзшелер қалдырып кеседі. Тамырлары 6–12 см-ге дейін қысқартылады және балшық пен көңнен жасалған қоймалжың ерітіндіге (балтушка) малынады.

Көшеттерді алдын ала суарылған арықтарға (немесе «суға отырғызу» тәсілімен) көлденең маркерлік арықтармен қиылысқан жерлерге отырғызады. Отырғызудан кейін міндетті түрде отырғызу арықтары бойымен бекітуші (нығайтушы) суару жүргізілуі тиіс.

Қатар аралығы – 2.5–3 м. Көшет арасы – 1–1.5 м. Жерді алдын ала дайындау қажет.

Жүзімдіктерді отырғызу. Жүзім отырғызуға тегістелген алқаптармен қатар, жер бедері күрделі және тілімденген жерлерді де пайдалануға болады. Тілімденген жер бедері бар учаскелерде міндетті түрде күрделі жоспарлау (жерді тегістеу) жүргізілуі қажет. Топырақтың құнарлылығын сақтау үшін оның қарашірігі мол (жоғарғы) қабаты учаскенің шетіне ығыстырылады да, күрделі жоспарлау аяқталғаннан кейін бүкіл аумаққа біркелкі қайта таратылады.

Жерді жоспарлағаннан кейін, отырғызуға дейінгі терең қопсыту жұмыстарын учаскені бойлай және көлденең бағытта 80 см тереңдікке дейін жүргізу қажет.

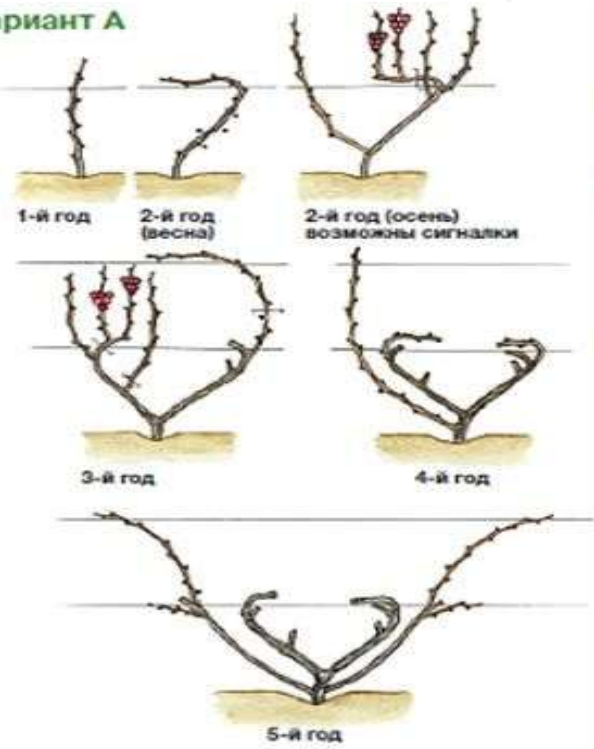
Отырғызылған жылы жас жүзімдіктерге вегетациялық суару жұмыстарын, әр қатардың екі жағынан 12–15 см тереңдікте қазылған арықтар арқылы жүргізу қажет. Арықтардың ұзындығы 100–200 м шамасында болуы тиіс. Оңтүстік-шығыс өңірінде топырақ ылғалдылығын толық далалық ылғал сыйымдылығының 70–80%-ы деңгейінде ұстап тұру үшін 5–8 рет, ал оңтүстікте 10 ретке дейін суару ұсынылады. Суару мөлшері — 300–400 м³/га, су ағыны — 0,1–0,2 л/сек шамасында. Арамшөптерді жою және топырақты вегетация кезеңінде қопсытылған күйде сақтау үшін 4–6 рет өңдеу (культивация) жүргізіледі: алдымен қатарға көлденең, кейін бойлай бағытта, бір мезгілде суару арықтарын қазумен бірге. Арамшөптер шыққан кезде жүзім бұталарының айналасында 1–2 рет қолмен қопсыту жұмыстары жүргізіледі.

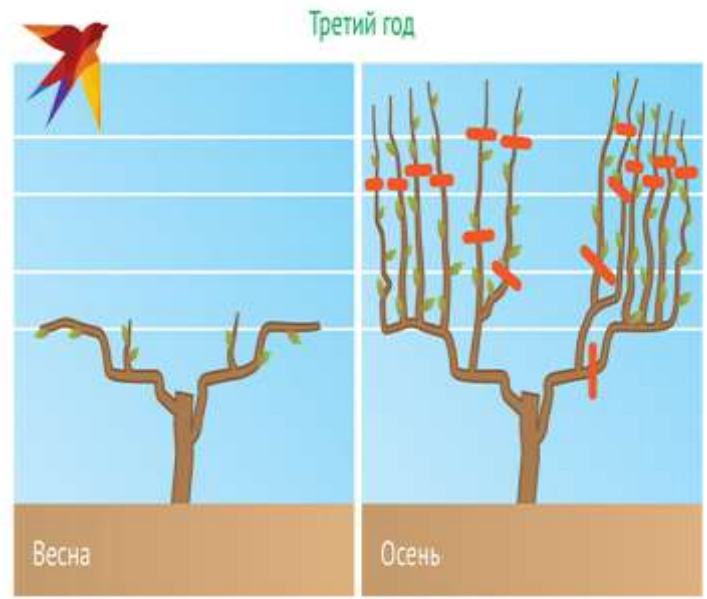
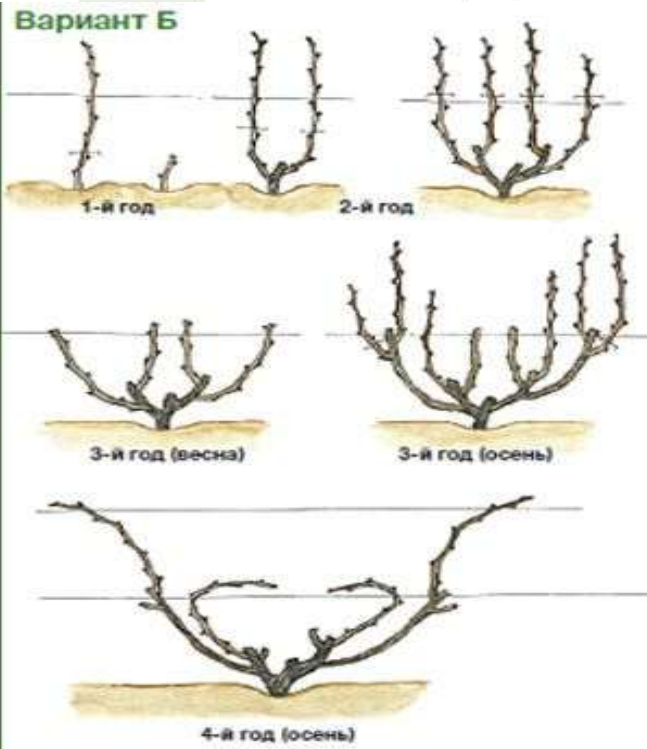
Уақыты: жапырақ түскен соң
Мақсаты: бұта қалыптастыру
Артық бұтақтарды жою

Желдетілген әдіс
Шпалерге байлау
Бүршіктердің сақталуы

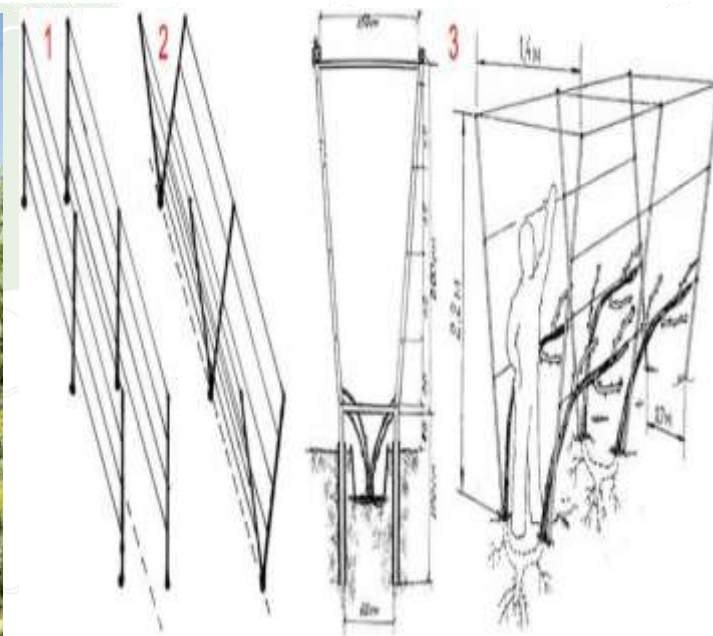
Вариант А

Вариант Б

Дұрыс бұта қалыптастыру және жүзімнің жоғарыға өрмелеуі үшін, жас жүзімнің 2-3 жасында сапалы тіреу орнату қажет, оған жүзім өркендерін байлауға болады. Мұндай тіреу көмегімен: жүзім өркенінің өсуін бақылауға болады; өнімнің көлемін арттыруға мүмкіндік туады; өнім жинау процесін жеңілдетуге болады; учаскенің орнын тиімді ұйымдастыруға болады.

Терең қопсыту
Аэрация
Аурулардың алдын алу

Органикалық және минералдық тыңайтқыштар енгізу

- Күзде фосфор мен калий тыңайтқыштарын енгізу:
 - Фосфор – тамыр жүйесін нығайтады.
 - Калий – аязға төзімділікті арттырады.
- Көң мен компост та топырақтың құрылымын жақсартады.

Жерді терең жыртар алдында органикалық және минералдық тыңайтқыштар 1-кестеде көрсетілген нормаларға сәйкес енгізіледі.

Тыңайтқыш түрлері	Өлшем бірлігі	Күрделі жоспарлаудан кейін	Күрделі жоспарлаусыз
Органикалық тыңайтқыштар	т/га	100	60
Минералдық тыңайтқыштар:			
фосфор	1 гектарға әсер ететін заттың мөлшері (кг)	200	150
калий	1 гектарға әсер ететін заттың мөлшері (кг)	200	150

- Жапырақ қалдықтары – ауру көзі болуы мүмкін.
- Артық өркендерді кесу:
 - Өсімдіктің қоректік заттарын үнемдейді.
 - Қыста жабу жеңілдейді.

- Соңғы суару – қор жинау суаруы (зарядтық суару).
- Тамыр жүйесі ылғалды күйде қыста жақсы сақталады.
- Құрғақ топырақ – үсікке тез бейім.

- Мыс купоросы, Бордо сұйықтығымен бүрку.
- Инфекция ошақтарын жою.
- Күзде зиянкестер қыстауға дайындалады – сол кезеңде күресу тиімді.

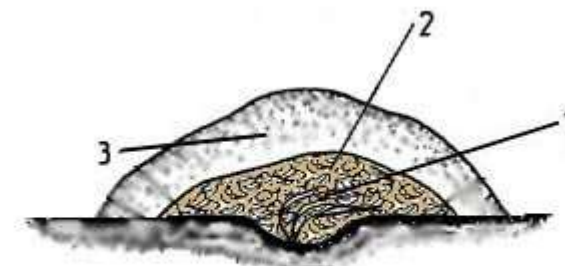

- **Жермен көміп жабу:** ең кең таралған әдіс.
- **Ағаш бұтақтарымен, сабанмен немесе агроматалармен жабу** – өсімдікті үсік пен кеміргіштерден қорғайды.

Қорғаныш материалдарын қолдану

- Геотекстиль, агроволокно – ауа өткізеді, бірақ аяздан қорғайды.
- Экологиялық таза және қайта қолдануға болады.

<https://www.youtube.com/watch?v=pkSCe8UU28s>

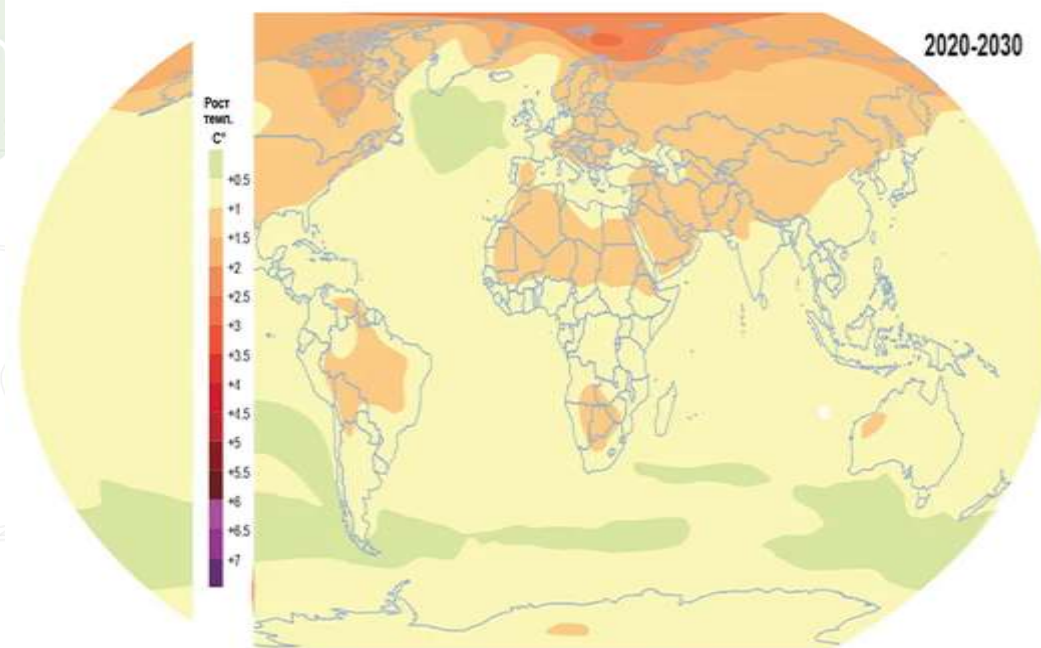
1 – лоза; 2 – сухие листья; 3 – земля
Укрытие винограда землей

- Әр аймақтың күзгі температурасы әртүрлі.
- Солтүстікке қарай – ерте қимылдау керек.
- Жергілікті ауа райына сай агрошараларды бейімдеу қажет.

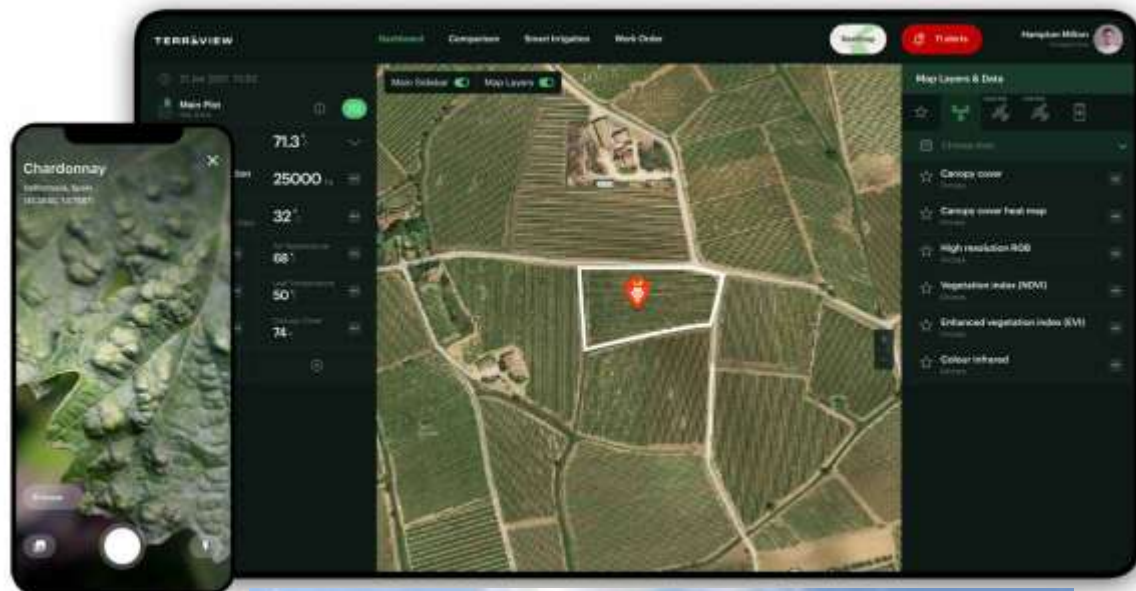
Агрометеорологиялық болжамдарды пайдалану

- Қысқа дайындық кезінде ұзақ мерзімді ауа райы болжамы маңызды.
- Ерте аяз күтілсе – шаралар да ерте орындалуы тиіс.

Фаза	Сипаттамасы	Мерзімі (орташа)
Жапырақтардың сарғаюы	Фотосинтез баяулайды	Қыркүйек соңы
Жапырақ түсуі	Өсімдік тынығуға өтеді	Қазан ортасы
Ағаштанып қату	Бүршіктер мен сабақтар тығыздалады	Қазан–қараша
Тынығу кезеңі	Өсу тоқтайды	Қараша–ақпан

- Дрондар арқылы жүзімді бақты бақылау.
- Агросенсорлар арқылы топырақ пен ауа температурасын анықтау.
- Автоматты суару жүйелері.

Күзгі агротехникалық шаралар – жүзімнің аязға төзімділігін арттырудың негізгі жолы. Жүйелі және ғылыми негізделген шаралар ғана жоғары өнім береді. Әр аймақтың ерекшелігін ескеріп, дұрыс агротехнологияны қолдану қажет.

Асханалық сорттар

Кызыл Тан. Ерте пісетін асханалық жүзім сорты. Алматы облысында аудандастырылған. Шақтары ірі және өте ірі (180–280 г). Өнімділігі жоғары — 150–180 ц/га. Ауруларға төзімділігі де орташа деңгейде.

Медео. Орташа пісу мерзіміндегі асханалық жүзім сорты. Жамбыл облысында аудандастырылған. Шақтары ірі, 700 грамға дейін. Өнімділігі – 160–200 ц/га. Ауруларға төзімділігі орташа деңгейде.

Мускат Казахстанский. Орташа пісу мерзіміндегі асханалық жүзім сорты. Алматы облысында аудандастырылған. Шақтары орташа және ірі (180–260 г). Өнімділігі орташа — 140–160 ц/га. Ауруларға төзімділігі орташа деңгейде.

Асханалық сорттар

Алма-Атинский ранний. Өте ерте пісетін асханалық жүзім сорты. Алматы және Жамбыл облыстарында аудандастырылған. Шақтары орташа көлемді (140–160 г). Өнімділігі – 120–130 ц/га, қант жинау қабілеті жоғары. Ауруларға төзімділігі жақсы.

Алма-Ата. Орташа пісу мерзіміндегі асханалық жүзім сорты. Алматы және Жамбыл облыстарында аудандастырылған. Шақтары ірі және өте ірі (270–350 г). Сорттың дәмдік және тауарлық қасиеттері жоғары. Өнімділігі – 120–140 ц/га. Оидиум ауруына төзімділігі – орташа.

Кара коз. Өте ерте пісетін асханалық жүзім сорты. Алматы облысында аудандастырылған. Жамбыл облысы үшін перспективалы. Шақтары орташа көлемді (150–180 г). Ауруларға төзімділігі орташа деңгейде.

Асханалық сорттар

Мерейтой-50. Орташа пісу мерзіміндегі асханалық жүзім сорты. Шақтары ірі (360–450 г). Өнімділігі – 150–200 ц/га. Сорт оидиумға шаруашылық тұрғыда төзімді.

Бакытнур. Ерте-орташа пісу мерзіміндегі асханалық жүзім сорты. Шақтары орташа және ірі көлемді (320–480 г). Өнімділігі – 150–185 ц/га. Ауруларға төзімділігі орташа.

Азим. Орташа пісетін асханалық сорт. Жүзім шоғының орташа салмағы 420 г. Өнімділік орта есеппен 165 ц/га құрайды. Ауруларға төзімді.

Асханалық сорттар

Қазақстан-20. Ерте және орташа пісетін асханалық сорт. Орташа жеміс шоғының салмағы 450 г. Өнімділік 135-150 ц/га. Ауруларға төзімділігі орташа.

Айсулу. Асханалық сорт. Орташа салмағы — 420 г. Орташа өнімділік — 154 ц/га. Сорт ондиумға шаруашылық тұрғыда төзімді.

Жамиля. Асханалық жүзім сорты, ерте-орташа пісу мерзімімен. Шақтары орташа және ірі көлемді (320–360 г). Өнімділігі – 120–160 ц/га. Ауруларға төзімділігі орташа.

Техникалық сорттар

Алмалы. Ерте-орташа пісу мерзіміндегі, техникалық бағыттағы сорт. Алматы облысында аудандастырылған. Шақтары кішкентай (110–135 г). Өнімділігі – 90–110 ц/га. Сорт милдью, ондиум ауруларына және төмен температураға салыстырмалы түрде төзімді.

Береке. Ерте-орташа пісу мерзіміндегі техникалық сорт. Шақтары орташа (140–160 г), тығыз. Өнімділігі орташа (90–110 ц/га). Милдью, ондиум және аязға жоғары төзімділігімен ерекшеленеді.

Илийский. Орташа пісу мерзіміндегі техникалық бағыттағы жүзім сорты. Шақтары орташа көлемді (170–220 г). Өнімділігі – 160–215 ц/га.

Техникалық сорттар

Куралай. Орташа пісу мерзіміндегі техникалық жүзім сорты. Шақтары орташа көлемді (160–180 г). Өнімділігі – 110–130 ц/га. Сорт оидиумға жоғары төзімділігімен ерекшеленеді.

Самал. Ерте-орташа пісу мерзіміндегі техникалық жүзім сорты. Шақтары орташа көлемді (140–160 г), тығыз. Өнімділігі – 120–140 ц/га. Милдью, оидиум және аязға төзімділігімен ерекшеленеді.

Назарларыңызға
рахмет!

